

ৰাভাসকলৰ ভাষা
এটি পৰিচয়

৩.০০ ৰাভাসকলৰ ভাষা : এটি পৰিচয়

৩.১০ ৰাভা ভাষাৰ পৰিচয় :

ৰাভা ভাষা বৃহৎ চীন-তিব্বতীয় ভাষা পৰিয়ালৰ তিব্বত-বৰ্মীয় শাখাৰ বড়ো উপশাখাৰ অন্তৰ্গত এটা ভাষা।^১ ই এটা প্ৰাচীন ভাষা আৰু ক্ৰমবিকাশ লাভ কৰি বৰ্তমানৰ ৰূপ লাভ কৰিছে যদিও ভাষাটোৰ ইতিহাস অধ্যয়ন কৰাটো সহজ নহয়। ইয়াৰ মূল কাৰণ হৈছে ভাষাটোৰ কোনো লিপি নাছিল। সেয়েহে ইয়াৰ প্ৰাচীন লিখিত সাহিত্যও নাছিল। গতিকে ইয়াৰ প্ৰাচীন ৰূপটো কেনেকুৱা আছিল অথবা অন্যান্য সমগোত্ৰীয় বৰো বা গাৰো ভাষাৰ পৰা কিমানখিনি পৃথক আছিল, সেই কথা জনা নাযায়। এতিয়ালৈকে পোৱা তথ্যৰ আধাৰত ১৮৭৬ চনত W.W. Hunter-ৰ 'Statistical Account of the District of Jalpaiguri'-ত দিয়া ৰাভা ভাষাৰ চমু আভাসকে ৰাভা ভাষাৰ প্ৰাচীনতম আলোচনা বুলি ক'ব পৰা যায়। তাৰ পাছত ১৮৮০ চনত G.H.Domant-এ 'Notes on the Locality and Population of the Tribes between the Brahmaputra and Nighty rivers' নামৰ আলোচনাত ২২টা মাইতৰি ৰাভাৰ শব্দৰ তালিকা আৰু ৰাভা ভাষাৰ বিৱৰণ দিছে। সেইদৰে গ্ৰীয়াৰ্ছনে তেখেতৰ 'Linguistic Survey of India' (vol-III, pt-II, p-105) গ্ৰন্থত Rev. A.F. Stephen -এ বাইবেলৰ পৰা কৰা অনুবাদ 'The Prodigal Son'-ক ৰাভা ভাষাৰ নিদৰ্শন ৰূপে অন্তৰ্ভুক্ত কৰি সমমূলীয় ভাষাৰে সৈতে ৰাভা ভাষাৰ তুলনামূলক আলোচনা আগবঢ়াইছে। এইবোৰ ৰাভা ভাষা সম্পৰ্কে প্ৰাৰম্ভিক পৰ্যায়ৰ আলোচনাহে। ৰাভা ভাষাত পূৰ্ণ পৰ্যায়ৰ গ্ৰন্থ পোন প্ৰথম বাৰৰ বাবে প্ৰকাশ পায় ১৯০৯ চনত। উক্ত বৰ্ষত বাংলা লিপিত ছপা হোৱা বাইবেলৰ 'The Gospel of Mark'-খণ্ডৰ অনুবাদ গ্ৰন্থ 'মাৰ্কনি নিমা সাইকাই'-এ সম্ভৱত ৰাভা ভাষাৰ পূৰ্ণ পৰ্যায়ৰ প্ৰাচীনতম ছপা পুথি।^২ তাৰ

১. Grierson: *Linguistic Survey of India*, vol-III, pt-II, p. 105

২. ৰাভা হাকামাম, উপেন : ৰাভা ভাষা আৰু সাহিত্য, ১৯৮৭, পৃ. ১৮

পৰৱৰ্তী কালত ১৯২৬ চনৰ পৰা ৰাভা ভাষাত অবিৰত ভাৱে গ্ৰন্থ ৰচিত আৰু প্ৰকাশিত হ'বলৈ ধৰে।

ৰাভা ভাষাৰ ক্ৰমবিকাশৰ ইতিহাসক আমি বহলভাৱে তলত দিয়া ধৰণে দুটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰোঁ-

(ক) প্ৰাচীন যুগ

(খ) আধুনিক যুগ

ৰাভা ভাষাৰ প্ৰাচীন ৰূপটো বহুতো ক্ষেত্ৰতে অনুমান সাপেক্ষ। অৱশ্যে কিছুমান লোকগীতৰ মাজেদি ৰাভা ভাষাৰ প্ৰাচীন ৰূপটি ফুটি উঠা দেখা যায়। বিশেষকৈ 'হৈমাৰু গীত' আৰু ৰাকুৰা পূজাৰ 'বাখা' গীতৰ মাজেদি ৰাভা ভাষাৰ কিছু প্ৰাচীন ৰূপ সংৰক্ষিত হৈছে। "বায়খো পূজাত গোৱা 'হৈমাৰু' গীতৰ ভাষা অতিশয় ৰূপক ধৰ্মী আৰু বৰ্তমান অপ্ৰচলিত শব্দেৰে ভাৰাক্ৰান্ত।" ৰাভা ভাষাৰ আধুনিক যুগটো আৰম্ভ হৈছে বিংশ শতিকাৰ প্ৰাৰম্ভতে। প্ৰকৃততে ক'বলৈ গ'লে ব্ৰিটিছ পণ্ডিতসকলে ৰাভা ভাষা আৰু সংস্কৃতি সম্পৰ্কে বিভিন্ন গ্ৰন্থত টোকা দি যোৱাৰ পাছৰ পৰাই আধুনিক যুগটো আৰম্ভ হৈছে বুলি ক'ব পাৰি। ঠিক তেতিয়াৰ পৰাই ৰাভা ভাষাৰ ক্ৰমবিকাশৰ এটি ধাৰাবাহিক ইতিহাস উলিয়াব পাৰি। ৰাভা ভাষাৰ প্ৰাচীন ৰূপটি যেনেদৰে লোক-সাহিত্যেৰে পৰিপূৰ্ণ, ঠিক তেনেদৰে আধুনিক যুগটি লিখিত সাহিত্যেৰে মেটমৰা। ৰাভা ভাষাৰ প্ৰথমখন ছপা পুথি 'মাৰ্কনি নিমা সাইকাই' প্ৰকাশ পোৱাৰ পাছত ১৯২৬ চনত পূৰ্ণচন্দ্ৰ কোঁচৰ 'পেনেম লামোন দাম' শীৰ্ষক গ্ৰন্থখন প্ৰকাশ পায়। তাৰপাছত ১৯৫১ চনত অধৰ চন্দ্ৰ ৰাভাৰ 'সংৰায়া ৰাভা কাথা' (সংক্ষিপ্ত ৰাভা ভাষা) প্ৰকাশ পায়। তাৰ তিনি বছৰ আগতে ১৯৪৮ চনত ঈশ্বৰ হাটোৰ 'ৰাভা জিৱাও অৰগি (ৰাভা কাথা) ভাগ টেক্কাং' নামৰ গ্ৰন্থখন প্ৰকাশ পায়। এই কালছোৱাক লিখিত ৰাভা সাহিত্যৰ আত্ম প্ৰকাশৰ কাল বুলি ক'ব পাৰি। প্ৰকৃত পক্ষে ৰাভা ভাষা-সাহিত্যৰ পূৰ্ণ বিকাশৰ কাল আৰম্ভ হয় ১৯৫৭ চন মানৰ পৰাহে। ১৯৫৫ চনত জন্ম হোৱা ৰাভা কৃষ্টি সন্মিলন আৰু দুই-এজনৰ আশা সুধীয়া প্ৰচেষ্টাত ৰাভা ভাষা-সাহিত্যই বিকাশ লাভ কৰিবলৈ ধৰে। পৰৱৰ্তী কালত ৰাভা ভাষা-সাহিত্যৰ বিকাশত বিশেষ ভাৱে অৰিহণা যোগায় দুখনৰ ৰাভা ভাষা পৰিষদে। এই ৰাভা ভাষা পৰিষদৰ প্ৰচেষ্টাত কেইবাখনো কাব্য সংকলন, গল্প সংকলন, ব্যাকৰণ আদি ৰচিত হয়। এনেদৰে ৰাভা ভাষাটোৱে ক্ৰমে ক্ৰমে পৰিপুষ্টি লাভ কৰি বিকশিত হ'বলৈ ধৰে।

ৰাভা ভাষাৰ প্ৰাচীন ৰূপ আৰু আধুনিক ৰূপৰ মাজত তুলনা কৰিলে ৰাভা ভাষাৰ

ঐতিহাসিক বিবর্তনৰ এটি আভাস ফুটি উঠে। ৰাভা ভাষাটো যিহেতু চীন-তিব্বতীয় ভাষা পৰিয়ালৰ অন্তৰ্গত ভাষা, সেয়েহে ইয়াত সেই ভাষা পৰিয়ালৰ কেতবোৰ বৈশিষ্ট্য ৰক্ষিত হৈছে। কিন্তু ৰাভাসকলে যিহেতু অন্যান্য জনগোষ্ঠী, বিশেষকৈ আৰ্য্য অসমীয়া ভাষী লোকসকলৰ লগত সঘনে মিলা-মিছা কৰি কালাতিক্ৰম কৰিব লগা হৈছে, সেইকাৰণে সময়ৰ অগ্রগতিৰ লগে লগে মূলৰ কিছুমান বৈশিষ্ট্যৰ ঠাইত আৰ্য্য অসমীয়া ভাষাৰ কিছুমান বৈশিষ্ট্য সোমাই পৰা দেখা যায়। “তুলনামূলক বিশ্লেষণত ধৰা পৰে যে মূল চীন-তিব্বতীয় ভাষা হিচাপে ৰাভা ভাষাও একালত সুবীয়া ভাষা আছিল অৰ্থাৎ সুৰভেদে ৰাভা ভাষাৰ বিৰোধী প্ৰয়োগ হৈছিল। সম্প্ৰতি ৰাভা ভাষাত এই সুৰৰ বিশিষ্টতা লোপ পাই গৈছে আৰু ইয়াৰ সলনি বিভিন্ন ভাষাৰ প্ৰভাৱত বিশেষকৈ অসমীয়া প্ৰভৃতি ভাৰতীয় আৰ্য্য ভাষাৰ প্ৰভাৱত বাক্যৰ সুৰ লহৰ (*intonation*), বহিঃসন্ধি (*external juncture*), শ্বাসাঘাত (*stress*), মহাপ্ৰাণতা (*aspiration*), স্বৰৰ গুণ-বৃদ্ধি-সম্প্ৰসাৰণ আদিৰহে বিৰোধী প্ৰয়োগ হোৱা দেখিবলৈ পোৱা যায়। সেয়েহে ৰাভা ভাষাত মূলৰ (তিব্বত-বৰ্মীয় বৃহৎ বড়ো ভাষা সমষ্টি) সীমিত সংখ্যক স্বৰ আৰু ব্যঞ্জনৰ পৰিবৰ্তে বৰ্তমানে অধিক সংখ্যক স্বৰ আৰু ব্যঞ্জন পোৱা গৈছে। এই ভাষা-মূলৰ আটাইতকৈ কম বিকশিত দেউৰী ভাষাৰ ৬টা স্বৰ ধ্বনি, ২টা অৰ্দ্ধ স্বৰ আৰু ১৪টা ব্যঞ্জন ধ্বনিৰ বিপৰীতে ৰাভা ভাষাত ৮টা স্বৰধ্বনি, তিনিটা অন্তঃস্থ ধ্বনি আৰু ২৩টা ব্যঞ্জন ধ্বনিৰ প্ৰয়োগ আছে।”^৪

ৰূপতত্ত্বৰ ক্ষেত্ৰত দেখা যায় যে ৰাভা ভাষাটোৰ কিছুমান ক্ষেত্ৰত চীন-তিব্বতীয় ভাষা পৰিয়ালৰ অযোগাত্মক লক্ষণ ফুটি উঠিছে। যেনে-নাং আয়া (তোমাৰ মা), নাং চাকি (তোমাৰ দ্বাৰা), নাং খাতা (তোমাৰ ওচৰত) ইত্যাদি ৰূপত নাং (তই/তুমি) সৰ্বনামত কোনো বিভক্তি যোগ হোৱা নাই। কিন্তু সময়ৰ বিবর্তনত মূলৰ এই বৈশিষ্ট্যটোৰ পৰিবৰ্তন ঘটি যোগাত্মক হৈ পৰিল অৰ্থাৎ মূল শব্দৰ পাছত বিভিন্ন প্ৰত্যয় বা বিভক্তি যোগ হৈ সাধিত শব্দ, সংযুক্ত ধাতু গঠন হ’বলৈ ধৰিলে।

৪. ৰাভা হাকাচাম, উপেন : উক্ত গ্ৰন্থ, পৃ-১৯৯

৩.২০ ৰাভা উপভাষা আৰু মান্য ভাষা :

ৰাভা ভাষাৰ উপভাষা তিনিটা। যেনে— বংদানি, মায়তৰি আৰু কোচা উপভাষা। বংদানি উপভাষা অসমৰ গোৱালপাৰা জিলাত আৰু মায়তৰি উপভাষা অসমৰ গোৱালপাৰা আৰু মেঘালয়ৰ গাৰো পাহাৰ জিলাত কোৱা হয়। আনহাতে কোচা উপভাষা অসমৰ ধুবুৰী আৰু কোক্ৰাঝাৰ আৰু পশ্চিমবঙ্গৰ কোচবিহাৰ আৰু জলপাইগুৰি জিলাত কোৱা হয়।

ৰাভা উপভাষাসমূহ ভৌগোলিক উপভাষা নহয়, শ্ৰেণীগত উপভাষাহে। যদিও এই উপভাষাসমূহ সুকীয়া সুকীয়া ভৌগোলিক ক্ষেত্ৰত অৱস্থিত, দৰাচলতে এই উপভাষাসমূহৰ সৃষ্টিৰ ক্ষেত্ৰত ভৌগোলিক অৱস্থিতিৰ বিশেষ ভূমিকা নাই বুলিবই পাৰি। উপভাষা তিনিটা ৰাভাসকলৰ তিনিটা প্ৰধান ফৈদ, যথাক্ৰমে বংদানি, মায়তৰি আৰু কোচা ফৈদৰ মাজত প্ৰচলিত। যিহেতু এই উপভাষা তিনিটা ফৈদ অনুযায়ী সৃষ্টি হৈছে, সেইকাৰণে এইবোৰক সামাজিক উপভাষা (social dialect) বুলি কোৱাৰহে বেছি সমীচিন হ'ব।

এই উপভাষাসমূহ সৃষ্টিৰ মূলতে হৈছে নিকট জনগোষ্ঠীয় উপভাষাসমূহৰ প্ৰভাৱ। কোচা উপভাষাটোৰ চাৰিওফালে একেমূলীয় বৰো ভাষা, আৰ্যমূলীয় অসমীয়াৰ ৰাজবংশী উপভাষা আৰু বাংলা ভাষা কোৱা হয়। সেইকাৰণে এই কেইটা ভাষাৰ প্ৰভাৱ কোচা উপভাষাত লক্ষ্য কৰা যায়। আনহাতে মায়তৰি উপভাষাৰ নিকট ভাষা হৈছে একেমূলীয় গাৰো ভাষা, কোচ ভাষা আৰু আৰ্যমূলীয় হাজং ভাষা। এই কেইটা উপভাষাৰ ভিতৰত অকল বংদানি উপভাষাইহে কিছু পৰিমাণে মূল বৈশিষ্ট্য বজাই ৰাখিছে। অৱশ্যে বংদানি আৰু মায়তৰি উপভাষাৰ মাজত বেছিকৈ বৈসাদৃশ্য পৰিলক্ষিত নহয়। কিন্তু তাৰ পৰিৱৰ্তে এই উপভাষা দুটাৰ সৈতে কোচা উপভাষাৰ বৈসাদৃশ্য যথেষ্ট পৰিমাণে দেখিবলৈ পোৱা যায়।^৫

ৰাভা ভাষাৰ মান্য ৰূপ নিৰ্ণয় কৰিবলৈ হ'লে এই তিনিটা উপভাষাৰ পৰাই গ্ৰহণ কৰিব লাগিব। সাধাৰণতে উপভাষাৰ পৰা মান্য ৰূপ নিৰ্দ্ধাৰণ কৰিবলৈ হ'লে নিৰ্বাচন (selection), সুস্থিৰকৰণ (codification), কাৰ্যক্ষেত্ৰৰ প্ৰসাৰণ (elaboration of function) আৰু সৰ্বসন্মত গ্ৰহণ (acceptance)— এই চাৰিটা পৰ্যায়ৰ মাজেদি যাব লগা হয়।^৬ “যিটো ভাষাৰ (একেটা শ্ৰেণীৰ লোকে দৈনন্দিন জীৱনত আদান-প্ৰদানৰ সময়ত মুখেৰে উচ্চাৰণ কৰা সূশৃংখলিত যাদৃচ্ছিক ধ্বনি প্ৰতীক) প্ৰাচীন ঐতিহ্য (Historicity) আৰু নিজস্ব গাঁঠনিক ক্ষমতা অৰ্থাৎ স্বয়ং সম্পূৰ্ণতাৰ

৫. ৰাভা হাকচাম, উপেন : উক্ত গ্ৰন্থ, দ্বিতীয় সংস্কৰণ, ২০০৩, পৃ. ৫১

৬. Riley, Brian T.: *Socio-linguistics: Language in Culture and Society*, 2000, p. 49

(Autonomy) লগতে স্থায়িত্ব আছে, সেই ভাষাই দোৱান (Vernacular) পৰ্যায়ৰ পৰা মান্যতালৈ (standardization) উঠিব পাৰে।^৭

উপৰি উক্ত গুণসমূহ পৰ্যালোচনা কৰি চালে দেখা যায় যে ৰাভা ভাষাৰ তিনিওটা উপভাষাৰে নিজস্ব গাঁথনিক ক্ষমতা আছে। কিন্তু এই গাঁথনি নিৰ্ভুল ৰূপে পোৱা যায় ৰংদানি উপভাষাত। তদুপৰি দুধনৈৰ ৰাভা ভাষা পৰিষদে কেইবাখনো ব্যাকৰণ প্ৰকাশ কৰি ৰংদানি উপভাষাটোক এটা সুনিৰ্দিষ্ট ব্যাকৰণিক ৰূপ দিছে। ৰাভা ভাষাৰ প্ৰাচীনতম নিদৰ্শন গ্ৰীয়াৰ্ছনৰ 'Linguistic Survey of India'-ত অন্তৰ্ভুক্ত পাঠটো ৰংদানি উপভাষাতে ৰচনা কৰা হৈছে। তদুপৰি ৰাভা ভাষাৰ প্ৰথম ছপা পুথি 'মাৰ্কনি নিমা সাইকাই'ও ৰচনা কৰা হৈছিল ৰংদানি উপভাষাত। আনহাতে সাহিত্য সৃষ্টিৰ ক্ষেত্ৰত দেখা যায় যে মায়তৰি আৰু কোচা উপভাষাত তেনেকৈ গ্ৰন্থ প্ৰকাশিত হোৱা নাই বুলিবই পাৰি। কিন্তু ৰংদানি উপভাষাত প্ৰকাশিত গ্ৰন্থৰ পৰিমাণ যথেষ্ট। লক্ষী ফেনানৰ 'ৰন্দনা-চন্দনা' (১৯৬৩), খগেন হাটোৰ 'হাচুইনি খুৰাং (১৯৬৬)', প্ৰসন্ন কুমাৰ পামৰ 'দোদান বীৰ' (১৯৭৮) আদি বহু কেইখন নাটক ; ৰাজেন পামৰ 'কাঢ়া নলৰ মৌসৰা সুৰ (১৯৬০)', 'ৰাভা গীতমালা (১৯৯৯)', গণপতি পামৰ 'আঙি খুৰাং আঙি চায় (১৯৮৯)', উপেন ৰাভা হাকাচামৰ 'সতী দুমক্চি' (১৯৮৮), 'ৰংগীৰ পশুৰাম' (১৯৯৮), পৰীক্ষিত ৰাভাৰ 'আঙি চায়-ঈ নাং' (১৯৮৮), 'মাদাপকায় গাণ্ডিনি খুৰাং' (১৯৯১), লিষ্টি ৰাভা ৰংখোৰ 'ইছি উছি তংকায় চায়' (১৯৯১), 'চায় ছুৱা আহাম' (১৯৭৪), 'হুৰুয় হুৰুয়' (১৯৮১) ইত্যাদি প্ৰকাশিত গ্ৰন্থৰে ৰংদানি উপভাষাটো যথেষ্ট চহকী। ৰাভা ভাষাত প্ৰথম ব্যাকৰণ ৰচিত হয় ৰংদানি উপভাষাত। ৰাজেন্দ্র ৰংখোৰ 'ৰাভা জিৱাও অৰগি (ৰাভা কাথা) ভাগ টেকাং' (১৯৪৮) নামৰ ৰংদানি উপভাষাত ৰচিত ব্যাকৰণখনেই ৰাভা ভাষাত লিখা প্ৰথমখন ব্যাকৰণ। তাৰপাছত ১৯৫১ চনত অধৰ চন্দ্ৰ ৰাভাই 'সংৰায়া ৰাভা কাথা' ৰচনা কৰে।

শব্দ সম্ভাৰৰ ফলৰ পৰা দেখা যায় যে অন্যান্য উপভাষাৰ তুলনাত ৰংদানি উপভাষাৰ শব্দ সম্ভাৰ অতি চহকী। ইতিমধ্যে ৰাভা ভাষা পৰিষদে অসমীয়া আৰু ইংৰাজী প্ৰতিশব্দেৰে 'ৰাভা ৰাওথাপ' শীৰ্ষক শব্দপুথি প্ৰকাশ কৰি উলিয়াইছে। তদুপৰি ৰাজেন ৰাভাৰ 'ৰাভা শব্দ সম্ভাৰ', নবীন ৰাভাৰ 'ৰাভা শব্দপুথি', U.V. Jose-ৰ 'Rabha-English Dictionary-Khurangnala' ইত্যাদি ৰংদানি উপভাষাৰ শব্দ সমূহক লৈয়ে ৰচিত হৈছে। পুৰণি কালত ৰাভা ভাষাত বিমূৰ্ত অৰ্থবাচক শব্দ খুব কম আছিল। সেয়ে ভাৰ প্ৰকাশৰ সীমাবদ্ধতাও আছিল। বৰ্তমান কালত অন্যান্য

৭. ৰাভা হাকাচাম, উপেন : উক্ত গ্ৰন্থ, দ্বিতীয় সংস্কৰণ, ২০০৩, পৃ. ২৮

ভাষাৰ লগত সমানে আগবঢ়াই নিবলৈ হ'লে জ্ঞান-বিজ্ঞানৰ লগত জড়িত শব্দসমূহৰ একান্তই প্ৰয়োজন। এই প্ৰয়োজনীয়তালৈ লক্ষ্য ৰাখি ৰাভা ভাষা পৰিষদে 'ৰাভা ৰাওছামি' নামৰ এখন পাৰিভাষিক গ্ৰন্থ প্ৰকাশ কৰি উলিয়াইছে। সেয়েহে “বৰ্তমান অসমৰ জনগাঁঠনিক অৱস্থিতি (Demography), জনসংখ্যা, জনবল, সাহিত্য-কৃতি, ভাষা সমাদৰ ইত্যাদি দিশ বিবেচনা কৰি বংদানি উপভাষাক মান্যতাৰ স্থানত বহুওৱা হৈছে। অৱশ্যে বংদানি উপভাষাৰ আধাৰত মায়তৰি উপভাষাৰ ধ্বনি বৈচিত্ৰ্য আৰু কোচা উপভাষাৰ শব্দ প্ৰাচুৰ্য স্বীকাৰ কৰি বৰ্তমান মান্য ৰাভা ভাষাৰ সৌধ নিৰ্মিত হৈছে”^৮

৩.৩০ ৰাভা ভাষাৰ ধ্বনিতত্ত্ব : চমু আভাস :

৩.৩১ স্বৰধ্বনি :

ৰাভা ভাষাত আঠোটা বিশিষ্ট স্বৰধ্বনি আছে। ইহঁতক জিভাৰ অৱস্থান আৰু উচ্চতা অনুসৰি তলত দিয়া ধৰণে তালিকা কৰিব পাৰি ^৯-

তালিকা নং-১

প্ৰান্তীয় (বিবৃতৌষ্ঠ্য)

কেন্দ্ৰীয়

মূলীয় (সংবৃতৌষ্ঠ্য)

উচ্চ	ই /i/	উ/u/ উ'/w/
	ই'/i/	
মধ্য	এ/E/	ও/o/
		অ/o/
নিম্ন		আ/a/

৮.ৰাভা হাকাচাম, উপেন : উক্ত গ্ৰন্থ, দ্বিতীয় সংস্কৰণ, ২০০৩, পৃ. ২৮

৯.ৰাভা হাকাচাম, উপেন : উক্ত গ্ৰন্থ, দ্বিতীয় সংস্কৰণ, ২০০৩, পৃ. ৪৬

৩.৩২ ব্যঞ্জন ধ্বনি :

ৰাভা ভাষাত বিশিষ্ট ব্যঞ্জন ধ্বনি ২২টা। উচ্চাৰণৰ স্থান আৰু ধৰণ অনুযায়ী এই ব্যঞ্জন বৰ্ণবিলাকক তলত দিয়া ধৰণে তালিকাভুক্ত কৰিব পাৰি।^{১০}

তালিকা নং-২

	দ্বৌষ্ঠ্য		দন্তমূলীয়-তালব্য		পশ্চ তালব্য		কণ্ঠ্য
	অঘোষ	সঘোষ	অঘোষ	সঘোষ	অঘোষ	সঘোষ	অঘোষ
১. স্পৰ্শ ধ্বনি							
অল্পপ্ৰাণ	প /p/	ব/b/	ত/t/	দ/d/	ক/k /	গ/g/	
মহাপ্ৰাণ	ফ/ph/	ভ/bh/	থ/th/	ধ/dh/	খ/kh/	ঘ/gh/	
২. স্পৃষ্ট ধ্বনি							
অল্পপ্ৰাণ			চ/tc/	জ/dz/			
মহাপ্ৰাণ			ছ/ts/	ঝ/dzh/			
৩. নাসিক্য ধ্বনি			ম/m/	ন/n/		ঙ/ŋ/	
৪. উষ্ম ধ্বনি							হ/h/
৫. পাৰ্শ্বিক ধ্বনি				ল/l/			
৬. কল্পিত ধ্বনি				ৰ/r/			

১০. ৰাভা হাকাচাম, উপেন : উক্ত গ্ৰন্থ, দ্বিতীয় সংস্কৰণ, ২০০৩, পৃ. ৭৩

৩.৪০ ৰাভা ভাষাৰ ৰূপতত্ত্বঃ

৩.৪১ বচনঃ

ৰাভা ভাষাত বচন ব্যাকৰণগত নহয়। ৰাভাত বচন দুবিধ— একবচন আৰু বহুবচন। একবচনবাচক শব্দৰ পাছত কেতবোৰ প্ৰত্যয় লগ লগাই বহুবচন গঠন কৰা হয়। ৰাভা ভাষাত বহুবচনবাচক প্ৰত্যয় সাধাৰণতে তিনিটা— -তাং, -ৰং আৰু -বিজান।

-তাং : ব্যক্তিবচক, জাতিবচক আৰু প্ৰাণীবাচক নামপদৰ পাছত সাধাৰণতে ‘-তাং’ প্ৰত্যয় লগ লাগে। যেনে-

কামাৰতাং, ‘কমাৰসকল’
কুৰ্মাতাং, ‘অতিথিসকল’
গাবুৰতাং, ‘ডেকাসকল’
দৰায়তাং, ‘গাভৰুসকল’ ইত্যাদি।

-ৰং : নামবাচক বিশেষ্য, সম্বোধন বুজোৱা শব্দ আৰু ব্যক্তিবচক সৰ্বনামৰ পাছত ‘-ৰং’ প্ৰত্যয় লগ লাগে। যেনে-

চন্দনৰং, ‘চন্দনহঁত’
ফাজংৰং, ‘জেঠাসকল’
বিবিৰং, ‘বাইদেউসকল’

-বিজান : প্ৰাণীবাচক, অপ্ৰাণীবাচক আদি সকলো বিশেষ্য পদ আৰু অব্যক্তিবচক সৰ্বনামৰ লগত ‘-বিজান’ প্ৰত্যয় যোগ হয়। যেনে-

উবিজান, ‘সেইবোৰ’
এবিজান, ‘এইবোৰ’
তোবিজান, ‘চৰাইবোৰ’
পানবিজান, ‘গছবোৰ’
মেমাংবিজান, ‘প্ৰেতাঘ্ৰাবিলাক’ ইত্যাদি।

৩.৪২ লিঙ্গঃ

ৰাভা ভাষাত লিঙ্গও ব্যাকৰণগত নহয়। ৰাভাত সাধাৰণতে তিনিটা উপায়েৰে লিঙ্গ নিৰ্ণয় কৰা হয়। যেনে—

(ক) লিঙ্গ নিৰপেক্ষ শব্দৰ লগত মতা বা মাইকী বুজোৱা শব্দ ব্যৱহাৰ কৰি পুংলিঙ্গ আৰু স্ত্ৰীলিঙ্গ বুজোৱা হয়। সাধাৰণতে মানুহবাচক শব্দত মতা বুজোৱা 'মুছা' আৰু মাইকী বুজোৱা 'মিচা' শব্দ যোগ কৰি পুংলিঙ্গ আৰু স্ত্ৰীলিঙ্গ গঠন কৰা হয়। যেনে—

মুছা কায়, 'পুৰুষ'	মিচা কায়, 'মহিলা'
ছব্ৰা মুছা, 'ল'ৰা'	ছব্ৰা মিচা, 'ছোৱালী'

প্ৰাণীবাচক শব্দৰ ক্ষেত্ৰত 'মাবা' (মতা) আৰু 'মাজু' (মাইকী) শব্দ যোগ কৰি পুংলিঙ্গ আৰু স্ত্ৰীলিঙ্গ গঠন কৰা হয়। যেনে—

হাংছি মাবা, 'মতা হাঁহ'	হাংছি মাজু, 'মাইকী হাঁহ'
তোখা মাবা, 'কোৱা'	তোখা মাজু, 'কাউৰী'

কেতিয়াবা কেতিয়াবা প্ৰাণীবাচক শব্দৰ ক্ষেত্ৰত 'ভোণ্টা' (মতা) আৰু 'জিৱা' (মাইকী) শব্দ যোগ কৰিও পুংলিঙ্গ আৰু স্ত্ৰীলিঙ্গ গঠন কৰা হয়। যেনে—

কি ভোণ্টা, 'মতা কুকুৰ'	কি জিৱা, 'মাইকী কুকুৰ'
------------------------	------------------------

সেইদৰে চৰাইবাচক শব্দৰ ক্ষেত্ৰত 'গগো' আৰু 'কুলি' শব্দ যোগ কৰিও পুংলিঙ্গ আৰু স্ত্ৰীলিঙ্গ গঠন কৰা হয়। যেনে—

তো গগো, 'মতা কুকুৰা'	তো কুলি, 'মাইকী কুকুৰা'
----------------------	-------------------------

(খ) ৰাভা ভাষাত '-ঈ' আৰু '-নী' স্ত্ৰী প্ৰত্যয় যোগ কৰি স্ত্ৰীলিঙ্গ গঠন কৰা হয়। যেনে—

জল্লা, 'অঁকৰা'	জল্লী, 'আঁকৰী'
জাৰা, 'পগলা'	জাৰী, 'পাগলী'
বিয়াই, 'বিয়ে'	বিয়াইনী, 'বিয়েনী'
ভেৱা, 'অজলা'	ভেৱী, 'আজলী' ইত্যাদি।

(গ) সুকীয়া সুকীয়া শব্দ প্ৰয়োগ কৰিও ৰাভা ভাষাত পুংলিঙ্গ আৰু স্ত্ৰীলিঙ্গ নিৰ্ণয় কৰা হয়।

যেনে—

উম্বা, 'পতি'	মিচিক, 'পত্নী'
গাবুৰ, 'ডেকা'	দৰায়, 'গাভৰু'

গিমি, 'ভিনিহি'

বিবি, 'বাই'

চাতুৰি, 'দৰা'

জিতুৰি, 'কইনা'

বাবা, 'পিতৃ'

জিৱা, 'মাতৃ'

৩.৪৩ কাৰক :

ৰাভা ভাষাত কাৰক সাত প্ৰকাৰৰ— (১) কৰ্তা কাৰক, (২) কৰ্ম কাৰক, (৩) কৰণ কাৰক, (৪) সম্প্ৰদান কাৰক, (৫) অপাদান কাৰক, (৬) সম্বন্ধ কাৰক আৰু (৭) অধিকৰণ কাৰক।

“ৰাভা ভাষাত কৰ্তা কাৰকত কোনো বিভক্তি যোগ নহয়।”^{১১} সেইদৰে কৰণ কাৰকৰ বাবে কোনো সুকীয়া বিভক্তি নাই। পাকে, তেকা, চাকি আদি পৰসৰ্গ যোগ দি কৰণ কাৰকৰ কাম কৰা হয়। আনহাতে সম্বন্ধ কাৰকৰ লগত ‘-পাৰা’ পৰসৰ্গ যোগ দি অপাদান কাৰক কৰা হয়। তলত কাৰক আৰু কাৰক-বিভক্তিৰ তালিকা এখন দিয়া হ’ল।^{১২}

তালিকা নং— ৩

কাৰক	বিভক্তি/অনুপদ
কৰ্তা কাৰক	-Ø
কৰ্ম কাৰক	-অ/-ও/-Ø
কৰণ কাৰক	-পাকে/-চাকি/-তেকা
সম্প্ৰদান কাৰক	-না/-মা/-ঙা/-আ
অপাদান কাৰক	-পাৰা
সম্বন্ধ কাৰক	-নি/-মি/-ঙি/-ই
অধিকৰণ কাৰক	-আয়/-ই/-ছি/-তি দিগি/দাগা/খাতাং

১১.ৰাভা হাকাচাম, উপেন : উক্ত গ্ৰন্থ, দ্বিতীয় সংস্কৰণ, ২০০৩, পৃ. ১০১

১২.ৰাভা হাকাচাম, উপেন : ৰাভা কথিত ভাষা আৰু অসমীয়া ভাষা : এটি তুলনামূলক অধ্যয়ন, অপ্রকাশিত গৱেষণা গ্ৰন্থ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়, ১৯৯৭, পৃ. ১২২-১২৩

৩.৪৪ পুৰুষ :

ৰাভা ভাষাত পুৰুষ তিনিটা— প্ৰথম পুৰুষ, দ্বিতীয় পুৰুষ আৰু তৃতীয় পুৰুষ।

তিনিওটা পুৰুষৰে একবচন আৰু বহুবচনৰ ৰূপ বেলেগ বেলেগ। যেনে—

তালিকা নং-৪

পুৰুষ	একবচন	বহুবচন
প্ৰথম পুৰুষ	আং, 'মই'	চিং, 'আমি'
দ্বিতীয় পুৰুষ	নাং, 'তুমি'	নাৰং, 'তোমালোক'
তৃতীয় পুৰুষ	উ/ও, 'সি/তাই/তেওঁ'	ওৰং, 'সিহঁত/তেওঁলোক'

৩.৪৫ ক্ৰিয়া-বিভক্তি :

ৰাভা ভাষাত কাল আৰু দশাক সামৰি ল'লে সৰ্বমুঠ এঘাৰটা ক্ৰিয়া-বিভক্তি পোৱা যায়। সেই ক্ৰিয়া-বিভক্তিবোৰৰ তালিকা এখন তলত দিয়া হ'ল।^{১৩} উল্লেখযোগ্য যে এই ক্ৰিয়া-বিভক্তিবোৰ সকলো পুৰুষতে একে হয়।

দশা	বৰ্তমান কাল	অতীত কাল	ভৱিষ্যৎ কাল
নিত্য / সাধাৰণ	-আ	-আ + মু'ন	-নো
ঘটমান	-এতা	-এতা+মু'ন	—
স্বৰূপ /পূৰ্ণ	-জো	-জো+মু'ন	—
অপূৰ্ণ	-নাতা	-নাতামু'ন	—
তাৎকালিক/অদূৰ	-না	—	-নাজো

৩.৪৬ ৰাভাত অসমাপিকা ক্ৰিয়া গঠন কৰিবলৈ '-এ', '-য়' অথবা '-ই' বিভক্তি ধাতুৰ পাছত যোগ কৰা হয়। আনহাতে ক্ৰিয়াৰ নঞৰ্থক ৰূপ গঠন কৰিবলৈ '-চা-' মধ্যসৰ্গ আৰু 'তা-' পূৰ্বসৰ্গৰ যোগ কৰা হয়।

৩.৫০ ৰাভাসকলৰ দ্বিভাষিক স্থিতি :

দ্বিভাষিত্ব অসম তথা উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ জনজাতিসকলৰ এক অন্যতম বৈশিষ্ট্য। এই সম্পৰ্কে এক সমীক্ষাত কোৱা হৈছে যে—“ *More than 75 percent of the tribal people in north-eastern India are bilingual, their second language being mostly either Assamese or Bengali. Incidentally, the percentage of bilangualism is the highest in the region 29.76 percent compared to just 0.18 percent in Rajasthan which is the lowest. The national average is*

১৩.ৰাভা হাকাচাম, উপেন : উক্ত গ্ৰন্থ, ১৯৯৭, পৃ. ১৭৪

about 8 percent. This is due to high ratio of tribal population in north-eastern India.”^{১৪} অসমৰ প্ৰায় সংখ্যক জনজাতীয় গোষ্ঠীয়ে নিজৰ নিজৰ মাজত কথা পাতিবলৈ নিজা ভাষাৰ প্ৰয়োগ কৰে যদিও অন্য জনগোষ্ঠীৰ লগত কথা পাতিবলৈ অসমীয়া ভাষা ব্যৱহাৰ কৰে। আনহাতে কিছুমান জনজাতীয় লোকে অসমীয়া ভাষাকে প্ৰথম ভাষা বা মাতৃভাষা হিচাপে প্ৰয়োগ কৰে। এই সম্পৰ্কে ভাষাবিদ ভীমকান্ত বৰুৱাৰ মন্তব্য অতি প্ৰাসঙ্গিক। তেওঁৰ মতে—“কিছুমান জনগোষ্ঠীয়ে ঘৰৰ ভিতৰত বা নিজা জনগোষ্ঠীৰ মাজত আৰু ঘৰৰ বাহিৰৰ সমাজত ভাৰ আদান-প্ৰদানৰ ভাষা ৰূপে অসমীয়া ভাষাকেই ব্যৱহাৰ কৰে। আকৌ অন্য কিছুমান জনগোষ্ঠীয়ে ঘৰৰ ভিতৰত বা নিজা জনগোষ্ঠীটোৰ ভিতৰত এটা ভাষা কয় আৰু জনগোষ্ঠীটোৰ নিজা মানুহৰ বাহিৰে অন্যৰ লগত কথা পাতিব লগা হ'লেই অসমীয়া ভাষা ব্যৱহাৰ কৰে। সামগ্ৰিক ভাৱে চালে অসমৰ ভাষা ক্ষেত্ৰত পোৱা এই দুটা ৰূপৰ অধিক তাৎপৰ্যপূৰ্ণ। ইয়াৰ পৰা দেখা যায় যে অসমৰ সকলো জনগোষ্ঠীয়েই অসমীয়া ভাষা ব্যৱহাৰ কৰে অৰ্থাৎ অসমৰ জনজাতীয় ভাষা-ভাষী লোকসকল দ্বিভাষী।”^{১৫} ৰাভাসকলো এই পৰিস্থিতিৰ ব্যতিক্ৰম নহয়। ৰাভাৰ ৰংদানি, মাইতৰি আৰু কোচা ফৈদৰ মাজতহে ৰাভা ভাষাৰ প্ৰচলন আছে। বাকী পাঁচটা ফৈদ, যেনে—পাতি, দাহৰি, বিটলীয়া, টোটলা আৰু হানাসকলে পূৰ্ব পুৰুষৰ ৰাভা ভাষা পৰিহাৰ কৰি অসমীয়া ভাষাকে গ্ৰহণ কৰিছে। আনহাতে ৰাভা ভাষী ফৈদ তিনিটাও অন্য জনগোষ্ঠীৰ লগত কথা পাতিবলৈ অসমীয়া ভাষাকে ব্যৱহাৰ কৰে। গতিকে ৰাভাসকলৰ ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত তিনিটা দিশ দেখিবলৈ পোৱা যায়— ৰাভা ভাষা, সিহঁতৰ দ্বিভাষিক আচৰণ আৰু কথিত অসমীয়া (যাক ৰাভামিজ বুলি নামকৰণ কৰা হৈছে)।^{১৬}

১৪. Tunga, Sudhansu S.: ‘Sociology of Language-North-Eastern Case’, LINGUISTIC SITUATION IN NORTH-EAST INDIA, [ed. M. Miri], 2nd edition, 2003, p. 119

১৫. বৰুৱা, ভীমকান্ত : অসমৰ ভাষা, তৃতীয় সংস্কৰণ, ১৯৯৬, পৃ. ১৫

১৬. “The present linguistic position of the Rabhas is very peculiar. It shows three things : the Rabha language, their bilingual behaviour and spoken Assamese, i.e. newly developed broken Assamese with the Rabha community.”—Goswami, S. N.: প্ৰাগুক্ত গ্ৰন্থ, পৃ. ২৪

৩.৬০ বাভামিজ আৰু অসমীয়াৰ আঞ্চলিক ৰূপ :

ৰাভাসকলৰ মাজত প্ৰচলিত অসমীয়া বা বাভামিজক দুটা ৰূপত পোৱা যায়—

(ক) ৰাভা পিজিন (Rabha pidgin) আৰু

(খ) অসমীয়া ক্ৰেওল (Assamese Creole)^{১৭}

ৰাভা জনগোষ্ঠীৰ ৰংদানি, মায়তৰি আৰু কোচা ফৈদৰ লোকসকলে নিজৰ নিজৰ মাজত কথা-বতৰা পাতিবলৈ ৰাভা ভাষাকে ব্যৱহাৰ কৰে যদিও অন্যান্য জনগোষ্ঠীৰ লগত যোগাযোগৰ বেলিকা ৰাভামিজ ব্যৱহাৰ কৰে। যিহেতু তেওলোকৰ মাতৃভাষা ৰাভা আৰু ৰাভামিজ দ্বিতীয় ভাষাহে, সেয়েহে তেওঁলোকৰ ৰাভামিজক পিজিনৰ পৰ্যায়তে আছে বুলি ক'ব পাৰি।^{১৮} ৰাভামিজৰ এই পিজিন ৰূপটোত প্ৰচুৰ পৰিমাণে ৰাভা ভাষাৰ উপাদান পোৱা যায়।

আনহাতে ৰংদানি, মায়তৰি আৰু কোচা ফৈদৰ বাহিৰে বাকী পাঁচটা ফৈদ, যেনে—পাতি, দাহৰি, বিটলীয়া, টোটলা আৰু হানাসকলৰ মাজত ৰাভা ভাষাৰ পৰিৱৰ্তে ৰাভামিজ ভাষাইহে প্ৰধান বা মাতৃভাষা হিচাপে ব্যৱহৃত হয়। ভাষাবিজ্ঞানৰ ফালৰ পৰা বিচাৰ কৰি চালে দেখা যায় যে ৰাভা ভাষা নোকোৱা এই কেইটা ফৈদে কোৱা অসমীয়া ভাষাৰ এই ৰূপটো অৰ্থাৎ ৰাভামিজে ক্ৰেওলৰ মৰ্যাদা লাভ কৰিছে। পিজিনৰ দৰে ক্ৰেওলো এটা মিশ্ৰিত ভাষা।^{১৯} সাধাৰণতে যেতিয়া এটা পিজিনক কোনো এটা জনগোষ্ঠীয়ে স্বাভাৱিকভাৱে প্ৰথম ভাষা হিচাপে প্ৰয়োগ কৰে, তেতিয়াই সি ক্ৰেওললৈ উন্নীত হয়। “When a pidgin becomes a lingua franca, it is called a creole. Thus a pidgin may extend beyond its limited function and permeate through various other objectives. Then it may acquire a standardized grammar, vocabulary and sound system and it may then spoken by an increasing number of people as their first language.”^{২০} সেই অৰ্থত ৰাভামিজই ৰাভাৰ এই পাঁচটা ফৈদৰ মাতৃভাষা বা প্ৰথম ভাষা হোৱা হেতুকে এই উপভাষাটোক এটা ‘ক্ৰেওল’ বুলি ক'ব পাৰি।

১৭. ৰাভা, হাকাচাম, উপেন : ৰাভামিজ-ভাষা আৰু নিদৰ্শন, ২০০৫, পৃ. ৩০

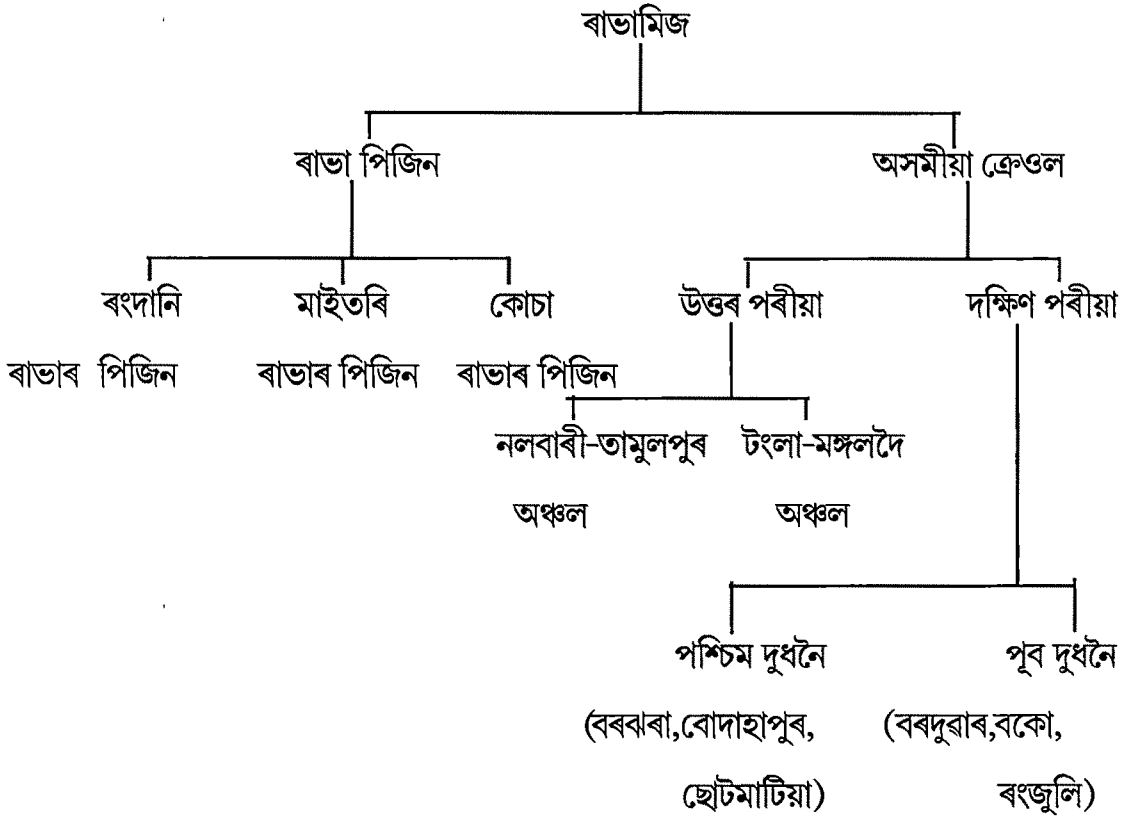
১৮. ৰাভা, হাকাচাম, উপেন : উক্ত গ্ৰন্থ, পৃ. ৩০

১৯. এই গ্ৰন্থৰ অনুচ্ছেদ ১.৭০

২০. Varshney, R.L. : An Introduction Text Book of Language and Phonetics, 2002, p. 302.

৩.৭০ বাভামিজৰ আঞ্চলিক ৰূপ :

পিজিন আৰু ক্ৰেওলৰ পৰ্যায়ত থকা বাভামিজক ৰেখাচিত্ৰৰ সহায়েৰে তলত দিয়া ধৰণে কেইটামান আঞ্চলিক ৰূপত ভাগ কৰিব পাৰি—

এনেদৰে আঞ্চলিক ৰূপবোৰ সৃষ্টি হোৱাৰ মূলতে হ'ল অসমীয়া ভাষাৰ বিভিন্ন আঞ্চলিক ৰূপ অথবা বাভা ভাষাৰ উপভাষাবোৰৰ প্ৰভাৱ। বাভা পিজিনৰ ৰূপবোৰৰ ক্ষেত্ৰত বাভাৰ বংদানি, মাইতৰি আৰু কোচা উপভাষাৰ প্ৰভাৱ স্পষ্ট। অৰ্থাৎ বংদানি, মাইতৰি আৰু কোচা উপভাষাৰ উপাদানে বাভামিজৰ এই কেইটা আঞ্চলিক ৰূপক পৃথক কৰি তুলিছে। সেইদৰে ক্ৰেওলৰ মৰ্যাদা লাভ কৰা বাভামিজৰ আঞ্চলিক ৰূপবোৰৰ সৃষ্টিৰ ক্ষেত্ৰত সেই সেই অঞ্চলত কথিত অসমীয়াৰ প্ৰভাৱে বিশেষ অৰিহণা যোগাইছে। আনহাতে এই আঞ্চলিক ৰূপবোৰৰ মাজত উচ্চাৰণগত পাৰ্থক্যই বৰ্তমান; শব্দগত পাৰ্থক্যও কিছু পৰিমাণে আছে। কিন্তু বাক্যৰ গাঁথনি প্ৰায় সকলো অঞ্চলতে একে। সেই ফালৰ পৰা এই আঞ্চলিক ভেদবোৰ থকা সত্ত্বেও ইয়াক এটা উপভাষাৰ

শাৰীত পেলাব পাৰি।

তলত ৰাভামিজৰ আঞ্চলিক ৰূপবোৰৰ মাজত থকা ধ্বনিগত আৰু শব্দগত পাৰ্থক্যসমূহ উল্লেখ কৰা হ'ল।

ধ্বনিগত পাৰ্থক্য :

(১) মান্য অসমীয়া ভাষাৰ /ও/ ধ্বনিটো ৰংদানি আৰু মাইতৰিত /অ'/ আৰু অন্যান্য আঞ্চলিক ৰূপত /উ/লৈ সলনি হয়। যেনে—

মান্য অসমীয়া	মাইতৰি	ৰংদানি	কোচা	পশ্চিম দুধনৈ	পূব দুধনৈ	টংলা	তামুলপুৰ
ওপৰ	অ'পৰ	অ'পুৰ	উপুৰ	উপাৰ	উপাৰ	উপাৰ	উপাৰ
কাপোৰ	কাপ'ৰ	কাপ'ৰ	কাপুৰ	কাপুৰ	কাফুৰ	কাপুৰ	কাপুৰ
ভোক	ভ'ক	ব'ক	বুক	ভুক	ভুক	ভুক	ভুক

ব্যতিক্ৰমে কেতিয়াবা এই /ও/ ধ্বনিটো সকলো আঞ্চলিক ৰূপতে /অ'/ ধ্বনি হোৱা দেখা যায়। যেনে—

মান্য অসমীয়া	মাইতৰি	ৰংদানি	কোচা	পশ্চিম দুধনৈ	পূব দুধনৈ	টংলা	তামুলপুৰ
আঘোন	আঘ'ন	আগ'ন	আগ'ন	আঘ'ন	আঘ'ন	আঘ'ন	আঘ'ন
মোৰ	ম'ৰ	ম'ৰ	ম'ৰ	ম'ৰ	ম'ৰ	ম'ৰ	ম'ৰ
সপোন	শ'প'ন	স'প'ন	স'প'ন	স'প'ন	স'প'ন	স'প'ন	স'প'ন

(২) /ভ/ ধ্বনিটো ৰংদানি আৰু কোচা পিজিনত /ব/লৈ পৰিৱৰ্তন হয় যদিও বাকী কেইটা আঞ্চলিক ৰূপত অপৰিৱৰ্তিত হৈ থাকে। যেনে—

মান্য অসমীয়া	মাইতৰি	ৰংদানি	কোচা	পশ্চিম দুধনৈ	পূব দুধনৈ	টংলা	তামুলপুৰ
ভাত	ভাত	বাত	বাদ	ভাত	ভাত	ভাত	ভাত
ভোক	ভ'ক	ব'ক	ব'ক	ভুক	ভুক	ভুক	ভুক

(৩) কেতিয়াবা কেতিয়াবা /দ/ ধ্বনিটো কোচা আৰু টংলা মঙ্গলদৈ অঞ্চলৰ বাদে বাকী কেইটা ৰূপত /ত/ হোৱা দেখা যায়। যেনে—

মান্য অসমীয়া	মাইতৰি	ৰংদানি	কোচা	পশ্চিম দুধনৈ	পূব দুধনৈ	টংলা	তামুলপুৰ
মদ	মত	মত	মদ	মত	মত	মদ	মত
বাদ	বাত	বাত	বাদ	বাত	বাত	বাদ	বাত

(৪) /ত/ ধ্বনিটো কোচা আৰু টংলা-মঙ্গলদৈ অঞ্চলৰ ৰূপত /দ/ হয় যদিও বাকী কেইটা ৰূপত অপৰিৱৰ্তিত হৈয়ে থাকে। যেনে—

মান্য অসমীয়া	মাইতৰি	ৰংদানি	কোচা	পশ্চিম দুধনৈ	পূব দুধনৈ	টংলা	তামুলপুৰ
হাত	হাত	হাত	হাদ	হাত	হাত	হাদ	হাত
ভাত	ভাত	বাত	বাদ	ভাত	ভাত	ভাদ	ভাত
কাট্	কাত	কাত	কাদ	কাত	কাত	কাদ	কাত

(৫) পৰৱৰ্তী অক্ষৰত উচ্চ স্বৰ থাকিলে মান্য অসমীয়াৰ /অ/ ধ্বনিটো মায়তৰি, ৰংদানি, টংলা-মঙ্গলদৈ আৰু তামুলপুৰ আঞ্চলিক ৰূপত /অ'/, কোচাত /ও/ আৰু পশ্চিম দুধনৈ আৰু পূব দুধনৈ অঞ্চলত /উ/লৈ পৰিৱৰ্তন হোৱা দেখা যায়। যেনে—

মান্য অসমীয়া	মাইতৰি	ৰংদানি	কোচা	পশ্চিম দুধনৈ	পূব দুধনৈ	টংলা	তামুলপুৰ
কইনা	কইনা	কইনা	কোইনা	কুইনা	কুইনা	কইনা	কইনা

(৬) কেতিয়াবা কেতিয়াবা মান্য অসমীয়াৰ অন্ত্য অৱস্থানত প্ৰয়োগ হোৱা /থ/ ধ্বনিটো তামুলপুৰ অঞ্চলৰ ব্যতিৰেকে কোচাত /দ/ আৰু অন্যান্য আঞ্চলিক ৰূপত /ত/ হোৱা দেখা যায়। যেনে—

মান্য অসমীয়া	মাইতৰি	ৰংদানি	কোচা	পশ্চিম দুধনৈ	পূব দুধনৈ	টংলা	তামুলপুৰ
উঠ	উত	উত	উদ	উত	উত	উদ	উথ

(৭) মান্য অসমীয়া ভাষাৰ /ঘ/ ধ্বনিটো বংদানি আৰু কোচা পিজিনত /গ/ হোৱা দেখা যায় যদিও অন্য ৰূপবোৰত অপৰিৱৰ্তিত হৈ থাকে। যেনে—

মান্য অসমীয়া	মাইতৰি	বংদানি	কোচা	পশ্চিম দুধনৈ	পূব দুধনৈ	টংলা	তামুলপুৰ
আঘোন	আঘ'ন	আগ'ন	আগ'ন	আঘ'ন	আঘ'ন	আঘ'ন	আঘ'ন
ঘি	ঘিউ	গিউ	গিউ	ঘিউ	ঘিউ	ঘিউ	ঘিউ

কেতিয়াবা কেতিয়াবা আকৌ /ঘ/ ধ্বনিটো কোচা ৰূপৰ বাহিৰে বাকী কেইটা ৰূপত /ক/ অথবা /গ/ ধ্বনিলৈ পৰিৱৰ্তন হোৱা দেখা যায়। যেনে—

মান্য অসমীয়া	মাইতৰি	বংদানি	কোচা	পশ্চিম দুধনৈ	পূব দুধনৈ	টংলা	তামুলপুৰ
মাঘ	মাক	মাক	মাগ	মাক~মাগ	মাক~মাগ	মাগ	মাগ

(৮) মান্য অসমীয়া ভাষাৰ /স/ ধ্বনিটো বংদানি, মায়তৰি, কোচা আৰু পশ্চিম দুধনৈ অঞ্চলত /ছ/ বা /শ/ আৰু পূব দুধনৈ আৰু উত্তৰপৰীয়া ক্ৰেঙলত মধ্য আৰু শেষ অৱস্থানত /খ/ হোৱা দেখা যায়। কিন্তু আদ্য অৱস্থানত পূব দুধনৈ আৰু উত্তৰ পৰীয়া ক্ৰেঙলত ই অপৰিৱৰ্তিত ৰূপতে থাকে। যেনে—

মান্য অস.	মাইতৰি	বংদানি	কোচা	প. দুধনৈ	পূব দুধনৈ	টংলা	তামুলপুৰ
সাৰ	শাৰ~ছাৰ	শাৰ~ছাৰ	শাৰ~ছাৰ	ছাৰ	সাৰ	সাৰ	সাৰ
শেষ	শেষ~ছেছ	শেষ~ছেছ	শেষ~ছেছ	ছেছ	সেখ~ছেছ	সেখ	সেখ
আশা	আশা~আছ	আশা~আছ	আশা~আছ	আছ	আসা~আখা	আসা~আখা	আসা~ আখা
বিষ	বিছ	বিছ	বিছ	বিছ	বিখ~বিছ	বিখ	বিখ

(৯) মান্য অসমীয়াৰ /জ/ ধ্বনিটো মায়তৰি, পূব দুধনৈ আৰু পশ্চিম দুধনৈ অঞ্চলত /ঝ/ হোৱা দেখা যায়। যেনে—

মান্য অসমীয়া	মাইতৰি	বংদানি	কোচা	পশ্চিম দুধনৈ	পূব দুধনৈ	টংলা	তামুলপুৰ
জাৰ	ঝাৰ	জাৰ	জাৰ	ঝাৰ	জাৰ~ঝাৰ	জাৰ	জাৰ
জাল	ঝাল	জাল	জাল	ঝাল	জাল~ঝাল	জাল	জাল

শব্দগত পাঠ্যক্য :

(ক) উচ্চারণৰ বিভিন্নতা থকা শব্দ :

মান্য অসমীয়া	পশ্চিম দুধনৈ	পূব দুধনৈ	টংলা	তামুলপুৰ
অৰাহি	উৰছি	অৰাহি	উৰহি	উৰহি
আমৰলি পৰুৱা	আমিলা	আমিল	আমলি	আমলি
উইছিৰিঙা	উইছেৰেং	উছিলিংকা	উছৰংগ	উছৰংগা
এলান্ধু	আন্ধু	আলান্ধু	আন্ধু	আন্ধু
ওপৰ	উপৰ	উপাৰ	অ'পাৰ	অ'পাৰ
কাষলতি	কাক'লি	কাক'লি	কাইক'লি	কাইক'লি
কুমজেলেকুৱা	কেনজুলা	কুনজিল্কা	কেন্দুলকা	কেন্দুলকা
কেএগ আঙুলি	কিনা আঙুলি	কিনা আঙুলি	কিজা আঙুলি	কিজা আঙুলি
কেৰেলুৱা	কেৰান্দি	কেৰানি	কেৰিনদেই	কেৰানি
কেঁকোৰা	কাংক'ৰ	কাক'ৰ	কাক'ৰা	কাক'ৰা
কুকুৰা	চ'ৰে	ছ'ৰে	ছ'ৰাই	ছ'ৰাই
কাছ	কাচু	কাছু	কাছা	কাছা
কাৰৈ	কাৰে	কৈ	ক'ই	কাৰৈ
কান্দুলি মাছ	কৈলা	কান্দিলি	কান্দিলি	কান্দিলি
কঁকিলা মাছ	কুংকিলা	কুকিলা	কাকিলা	কাকিলা
গৰৈ	গৰায়	গ'ৰে	গ'ৰায়	গ'ৰায়
জোনাকী পৰুৱা	জোনামাহী	জোনামাহী	জুন'কি পৰুৱা	জুন'কি পৰুৱা
জুহাল	আখাছালি	আখাসালি	আখাসালি	আখাসালি
শামুক	ছামুক	সামুক	সামুক	সামুক
শালিকা	ছাৰুক	সাৰুক	সাল্কা	সাইল্কা/সাইল্খা
মাছৰোকা	মান্ছেলেংকা	মাছেলেংকা	মাছলি লংকা	মাছলি লংকা
অমিতা	মুদুফ'ল	মুদুফ'ল	নুফুল	নুফুল

ৰবাব টেঙা	জাম্বুৰা	জাম্বুৰা/ধুমা টেঙা	ল'ব'ক টেঙা	ৰ'ব'ক টেঙা
অকাজী	ঘাছুৰী	ঘাছুৰী	ঘিছিৰি	ঘিছিৰি
বেঁকা	ক'ক'ৰা/কেক'ৰা	ক'ক'ৰা/কেক'ৰা	কেক'ৰা	কেক'ৰা
সুগুৰি পছ	ছ'গ'ৰা	ছ'গ'ৰা/স'গ'ৰা	স'গ'ৰা	স'গ'ৰা
উই	উৰি	উই	উই	উই
উঁৰিকনা	দিংকিনা	দুৰ্কানি/দুকিনা	দুৰ্কনা	দুৰ্কনা
পাভ মাছ	পাবোৰা	পাভোৰা	পাভোৰা	পাভোৰা
পিপৰা	পিপ'ৰা	পিপ'ৰ	পিপ'ৰাং	পিপ'ৰা
ফ'ৰিং	ফ'ৰেং	ফ'ৰেং	ফ'ৰিং	ফ'ৰিং
মোট	কুৰুপ	ক'ৰ'প/কুৰুপ	চ'ক'ৰ	চ'ক'ৰ
মাংস	ম'ছ'ং	মাংছ'	মাংছ'	ম'ছ'ং

সুকীয়া উৎসৰ শব্দ :

অজগৰ	বাৰাসাপ	জালপাহিয়া	অ'জ'গ'ৰ	জালপাহিয়া
আতলচ	আতাতফ'ল	মেৰা/আতাতফ'ল	মেৰাই	আতাইফ'ল
আতলচ	আতাতফ'ল	মেৰা/আতাতফ'ল	মেৰাই	আতাইফ'ল
খতুৰা শাক	খুদুনা	খুদুনা	খুতুৰা	খুতুৰা
গাহৰি	ছুৰাৰ	বাৰা	ভুৰা	ভুৰা
গেদগেদী	খেদে/খেদাই /ঘাগ্‌ছি	হেব'গালি	ভেহেৰি	ভেহেৰি
চুক ভেকুলি	খুছলি বেং	খুখলি বেং	কুত্ৰি বেং	কুত্ৰি বেং
চোক নথকা				
পানী দিয়া	গোৰা ম'ত	গোৰা ম'ত	ছিৰা ম'ত	ছিৰা ম'ত
মদ				
জুপিতৰা	চ'ৰে মাহৰী তাৰা	চ'ৰে মাহৰী তাৰা	কুৰ্ কুৰি থোপা	কুৰ্ কুৰি বাহা

তিয়হ	ছেঙ'ছ	তেহো	তিয়া	তিয়'
পইতাচ'ৰা	খাৰপ'কা	ছিল্লিপ'কা /তেলপ'কা	তেলপ'কা	তেলপ'কা
পপীয়া তৰা	ভুতুনি তাৰা	ভুতুনি তাৰা	সুতাছিঙি তাৰা	সুতাছিঙি তাৰা
পিঠাগুৰি দি	পিথালি	খাৰ আঞ্জা	গুৰা আঞ্জা	গুৰা আঞ্জা
বন্ধা আঞ্জা				
বৰটোকোলা	হাৰ্গিলা	হাৰ্গিলা	ৰামটোকোলা	ৰামটোকোলা
বৰা চাউলৰ				
পৰা তৈয়াৰ	ব'ৰা বুগ্‌লি	ব'ৰা বুগ্‌লি	ৰা'ল ম'ত	ৰা'লম'ত
কৰা মদ				
বেংচটা	মিমুক/নিছম	লিগুম	লাফু	লাফু
ব্ৰহ্মপুৰা	ব'ৰেপুৰা	ব'ৰেপুৰা	ফৈলাং	ফৈলাং
ভাইটি/ভণ্টি	ন'নো/নুনু	নোনো	ভায়াক/ বৈনাক	ভায়াক/বৈনাক
মদ বনোৱা	বাখ'ৰ	সুৰাচি	সুৰাচি	সুৰাচি
পিঠা				
ম'হ	পেৰা	পেৰা	পেৰা	ম'ই
মেকুৰি	বিলাই/নেকাৰ	মেকাৰি/মিক্‌ৰি	মেক্‌ৰি	মেক্‌ৰি
ৰঙা চাঁহি	ফাংকুই/ছিদ্ৰাই	ৰাঙা চাহি	ছাহি	ছাহি
লাজুকী লতা	চুকু চিপা বুন	আদিৰি কাতা	নিলাজী কাতা	নিলাজীকাতা
সন্ধ্যাতৰা	গ'ধুলি ভ'তা	গ'ধুলি ভ'তা	সাজালি ভ'তা	সাজালি ভ'তা
সোঁহাত	দাইন হাত	আগ হাত	ভাত খাৰা	ভাত খাৰা হাত হাত